แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

Tourism Management Guidelines for Huay Nam Sai Village, Suan Phueng District, Ratchaburi Provinc

ปรรณิกา มีครุฑ
อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
โทร 0-82925-5345,E-mail: prunnika89@gmail.com
โสภา ขันทะเสน
อาจารย์ประจำสาขาการจัดการ วิทยาลัยเทคโนโลยีปทีปพลีผล
โทร 0-89813-8698,E-mail: sopakuntasen@gmail.com
Prunnika Meekrut
Lecturer, College of Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Sopa Kuntasen
Lecturer, Department of Management, Pateep Plipol Technological

รับเข้า : 5 เมษายน 2566 **แก้ไข :** 27 เมษายน 2566 **ตอบรับ :** 27 เมษายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาของการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส 2) วิเคราะห์สถานการณ์ภายในและสถานการณ์ภายนอกของการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส และ 3) เสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดระดมความคิดเห็น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กรรมการหมู่บ้าน ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าและของที่ระลึก นักท่องเที่ยว และชาวบ้าน จำนวน 21 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านปัญหาของการจัดการการท่องเที่ยวด้านการบริหาร พบว่า หน่วยงานภาครัฐไม่ได้มีส่วนบริหาร ด้านการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน พบว่า มีห้องสุขา 3 จุด ด้านการจัดการร้านค้า พบว่า ภาครัฐไม่ได้สนับสนุนงบประมาณ ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า ภาครัฐไม่ได้สนับสนุนหรือช่วยประชาสัมพันธ์ 2) ด้านการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนสภาพแวดล้อมของการจัดการท่องเที่ยว 2.1)

จุดแข็ง คือ ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ 2.2) จุดอ่อน คือ จำนวนบุคลากรด้านมัคคุเทศก์มีไม่เพียงพอ 2.3) โอกาส คือ มีแนวโน้มที่จะมีนักท่องเที่ยวเดินมาเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น 2.4) อุปสรรค คือ ขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากภาครัฐ และ 3) ด้านแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส ประกอบด้วย 1) การดำเนินการตามมาตรการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด–19 2) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านทางสื่อต่าง ๆ ที่เข้าถึงนักท่อเที่ยวให้มากขึ้นด้วยสื่อปัจจุบัน 3) การสนับสนุนให้เกิดร้านค้าชุมชนเพื่อคนในชุมชนมีรายได้ 4) การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว และ 5) การจัดทำป้ายบอกทางอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การจัดการ การท่องเที่ยว หมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส

ABSTRACT

The Objective of this research was to study 1) the problems of tourism management, 2) analyze the internal and external situations of tourism management, and 3) propose a guideline for tourism management in Mon Huai Nam Sai Village, Village, Suan Phueng District, Ratchaburi Province This research was qualitative research methodology by studying research documents, participatory observation, in-depth interview and brainstorming. The sample was 21 people compound with the village committee of Mon Huai Nam Sai, restaurant business operator, accommodation business operators, merchandise and souvenir business operators, and villagers by purposive sampling.

The results of the research revealed that 1) Problems of Huai Nam Sai village tourism management in terms of administration, it was found that government agencies not take part in the administration. In terms of basic utilities, it was found that there were only 3 service points for toilets. It was found that the government not come to support any budget and public relations. It was found that the government not come to support or help publicize. 2) SWOT Analysis found that; 2.1) Strengths (S): The community has abundant natural resources. 2.2) Weaknesses (W): The tourist guide personnel is insufficient. 2.3) Opportunities (O): There is a tendency to have more tourists coming to travel. 2.4) Treat (T) lack of budget for the development of tourist attractions from the government. And 3) Guidelines for tourism management in Mon

Huai Nam Sai Village, consisting of (a) implementation of measures to control and prevent the spread of the COVID-19 virus (b) public relations for tourism in Mon Huai Nam Sai Village through various media that reach more tourists with current media; (c) supporting the creation of community shops for people in the community to earn income; (d) integrating cooperation with government agencies to develop tourism; and (e) making signs to guide the way to facilitate tourists.

Keywords: management, tourism, Huai Nam Sai Mon Village

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการมีการพัฒนาและเติบโตอย่างต่อเนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในทุกปีและการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการกลายมาเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศและนำเงินตราเข้ามาหลายล้านบาท สร้างรายได้ให้กับประเทศชาติและประชาชนในทุกระดับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการยังเป็นห่วงโซ่ที่เชื่อมโยงธุรกิจทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจการคมนาคมและการขนส่ง ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก และยังรวมถึงการจ้างงานสร้างอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565) เพื่อก้าวไปสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนกับการวางรากฐานและแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรค ทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ กิจกรรมนักท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นประสบการณ์ซึ่งเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะได้นำจุดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยมาเสนอต่อนักท่องเที่ยวได้อย่างมีเอกลักษณ์ อีกทั้งยังมีการผลักดันการทำงานอย่างบูรณาการ ทั้งภาครัฐกับภาครัฐ ภาครัฐกับเอกชนและภาครัฐกับประชาชน ซึ่งเป็นกลไกนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและเป็นรูปธรรม เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยว ให้มีศักยภาพเกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงศักยภาพในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในทุกมิติทั้งการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

ชุมชนบ้านมอญห้วยน้ำใส เดิมมีชื่อว่าบ้านผาปก ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 ตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ สุดชายแดนตะวันตกแห่งอำเภอสวนผึ้ง ราชบุรี เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ด้วยพื้นที่ของหมู่บ้านตั้งอยู่ติดกับเทือกเขาตะนาวศรี ทำให้มีความเป็นธรรมชาติร่มรื่นด้วยผืนป่าสีเขียวขจี มีลำธารไหลผ่านจนได้รับการขนานนามว่า “หมู่บ้านแม่กำปอง 2”

ซึ่งสถานที่บริเวณนี้มีตำนานเล่าขานสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคนว่าเคยเป็นสถานที่สู้รบทำสงครามระหว่างชนชาติไทยกับชนชาติพม่าก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ในช่วงยุคสมัยของพระเจ้าตากสินมหาราช และนายทองด้วง ซึ่งต่อมาขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์รัชกาลที่ 1 ของพระราชวงศ์จักรกรี โดยในบริเวณพื้นที่นั้นได้เคยขุดพบหลักฐานทางโบราณคดีต่าง ๆ เช่น กริช ขอช้าง สังวาลช้าง หม้อไห ซากศพ โครงกระดูกนักรบ และอนุสรณ์เจดีย์ตั้งอยู่ที่บ้านทุ่งเจดีย์ บ้านผาปกอยู่ติดกับชายแดนสหภาพพม่า โดยมีเทือกเขาตะนาวศรีกั้นเป็นอาณาเขต ระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 200 กิโลเมตร (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, 2563: ออนไลน์)

ชุมชนบ้านมอญห้วยน้ำใสประกอบด้วยชาติพันธุ์หลากหลายชาติพันธุ์ อาทิ ชาวไทย ชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญ และชาวพม่า สาเหตุที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ณ ที่แห่งนี้ มีการทำเหมืองแร่ดีบุก ทำให้มีการอพยพของกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มเข้ามาประกอบอาชีพ หลังจากที่หมดสถานการณ์การทำเหมืองแร่ดีบุกแล้ว ชาวบ้านบางส่วนยังคงตั้งรกรากและดำเนินชีวิตต่อไปอยู่ในพื้นที่บริเวณแห่งนี้ ต่อมาผู้ใหญ่บ้านได้มีการแบ่งขอบเขตให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้อยู่อาศัยอยู่ร่วมกันได้ โดยหมู่ 3 บ้านห้วยน้ำใสเป็นชุมชนชาวมอญ ประมาณ 50–60 หลังคาเรือน ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 บ้านห้วยน้ำใสได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี แต่ไม่ได้รับคัดเลือกให้ได้รับงบประมาณสนับสนุน แต่ทางชุมชนบ้านห้วยน้ำใสยังคงพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป โดยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้ริเริ่มทำตลาดของชุมชน แต่อุปสรรคคือสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 แต่ทางชุมชนยังคงเล็งเห็นความสำคัญของทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมที่มี จึงพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านแห่งการท่องเที่ยว โดยได้รับการช่วยเหลือจากกรมพัฒนาชุมชน ดูแลเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ และสนับสนุนให้เข้าร่วมโครงการ D–hope ซึ่งเป็นแนวทางการบูรณาการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนให้พัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมทดลองทำผลิตภัณฑ์ได้ โดยโครงการ D–hope มีผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ของบ้านห้วยน้ำใส ได้แก่ ผ้ามัดย้อมบ้านมอญ แหนมไม้ไผ่ ขนมโดนัทมอญ ขนมต้มเสียบไม้ ไข่เค็มดีบุก ธูปหอมทรัพย์ขณา สไบมอญ ธงตะขาบ และกระถางฮากะ ซึ่งผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนนั้นล้วนแล้วแต่เป็นการรวมกลุ่มของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยสินค้าส่วนมากจะเป็นสินค้าเฉพาะที่หาดูและหาทานได้ยาก หากไม่มีกิจกรรมก็จะไม่ค่อยมีการทำสินค้าต่าง ๆ เหล่านั้นขึ้นมา ซึ่งในชุมชนก็ยังคงอนุรักษ์ภูมิปัญญาไว้อย่างเหนียวแน่น เพื่อสื่อสารและสะท้อนให้เห็นในความเป็นบ้านมอญห้วยน้ำใสที่ไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่า การจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสกำลังประสบปัญหาในการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยได้ตระหนักว่าจะมีแนวทางอย่างไรบ้างที่จะทำให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความยั่งยืน และให้ผู้นำชุมชน คนชุมชนตระหนักถึงความมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยคำนึงถึงการ

รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง โดยยังคงเสน่ห์ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ ช่วยกันพัฒนาการท่องเที่ยวโดยไม่มุ่งเน้นเรื่องรายได้จากการท่องเที่ยวมากจนเกินไป และรู้จักแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวให้อยู่ได้อย่างยั่งยืน พึ่งพาตนเองได้ เพื่อให้หน่วยงานประชาชน ลูกหลานได้นำไปพัฒนาให้ชุมชนต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพื่อทำการวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสว่าชุมชนมีจัดการการท่องเที่ยวอย่างไร และควรมีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสอย่างไร ที่ไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่านั้นแต่ยังเน้นถึงการสร้างศักยภาพของคนในชุมชน เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมที่เข้ามาสนับสนุนอาชีพหลักหรือวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน โดยที่ไม่เป็นการทำลายวิถีชีวิตเดิมหรือทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่เดิม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาของการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและสถานการณ์ภายนอกของการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

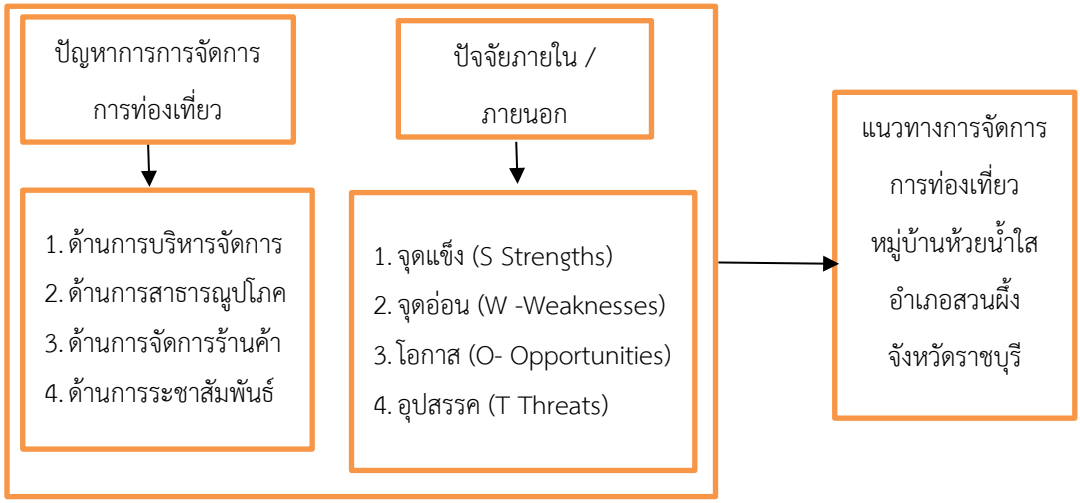

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคและวิธีการดังนี้

1. วิธีการการสังเกต (Observation Method) เพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ของข้อมูลในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตวิถีการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และลักษณะโครงสร้างชุมชน

2. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview Method) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกรรมการหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านห้วยน้ำใส และผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าและของที่ระลึก นักท่องเที่ยวและชาวบ้านที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งสิ้นจานวน 21 ท่าน ซึ่งการสัมภาษณ์จะไม่กำหนดรูปแบบมาตรฐาน (Unstructured Interview) ไม่มีการกำหนดข้อคำถามอย่างตายตัว แต่จะกำหนดไว้เพียงกรอบหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์เท่านั้น โดยอาศัยกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมเป็นตัวกำหนดในการตั้งประเด็นคำถาม และจะไม่เรียงลำดับคำถามก่อนหลัง ลักษณะคำถามจะเป็นแบบปลายเปิด และหากว่าในขณะที่ทำการสัมภาษณ์พบปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยมีข้อสงสัยก็จะทำการสัมภาษณ์โดยละเอียด เพื่อให้ได้คำตอบอย่างชัดเจน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาประเด็นที่มีความเหมือนกันหรือต่างกัน หลังจากนั้นเชื่อมโยงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแนวคิดสรุปเชิงนามธรรม โดยนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยเรียงตามข้อคำถาม

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

1.1 ด้านปัญหาการบริหารจัดการ พบว่าการบริหารจัดการภายในหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐไม่ได้เข้ามาส่วนบริหาร เป็นการบริหารโดยผู้นำชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านและอาศัยความร่วมมือกันในชุมชน มีการตั้งกฎระเบียบภายในชุมชนเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดและช่วยกันทำ มีการประชุมร่วมกันทุก

วันที่ 5 ของเดือน ในส่วนของการจัดการร้านค้า พบว่าแม่ค้าที่ขายสินค้าเป็นชาวบ้านภายในชุมชน ซึ่งจะมีการประชุมร้านค้า 2 อาทิตย์ต่อครั้ง โดยจะเน้นเรื่องของความสะอาดกับการขายสินค้าที่มีคุณภาพ มีแบ่งหน้าที่ดูแลภายในตลาดชุมชน มีการวางระบบ (ทุกคนต้องรู้หน้าที่ของตนเอง) และมีการจัดเก็บค่าบริหารจัดการตลาดร้านค้าละ 30 บาทต่อวัน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับจ้างเจ้าหน้าที่โบกรถจำนวน 3 คน และค่าใช้จ่ายถุงขยะสำหรับจัดเก็บขยะ ในช่วงแรกมีการใช้ภาชนะใส่อาหารจากใบตองและใช้จานกระดาษชานอ้อย ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนไม่เสริมรายได้ ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเพิ่มรายได้ ภายหลังเปลี่ยนจากวิธีการใช้จานโบราณเป็นภาชนะและกระบอกน้ำไม้ไผ่ ซึ่งการตัดไม้ไผ่มีผลดีคือเมื่อตัดแล้วก่อเกิดหน่อไม้ และเมื่อนำมาเป็นภาชนะบรรจุน้ำแล้วสามารถมาเผาเป็นถ่านได้ แต่มีปัญหาเรื่องขาดบุคลากรคัดแยกขยะ ก่อให้เกิดปัญหาด้านขยะ ปัจจุบันจึงบริหารจัดการลดการใช้กระบอกน้ำไม้ไผ่เหลือเพียงร้านเดียว

1.2 ด้านการจัดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน จากการเดินสำรวจและสัมภาษณ์คนในชุมชน พบว่าระบบน้ำและระบบไฟฟ้าเพียงพอ เนื่องจากเป็นน้ำประปาและน้ำที่สูบขึ้นมาใช้จากลำห้วย สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่องและไม่สะดุด สำหรับห้องสุขานั้นมีบริการ 3 จุด คือ ร้านดีบุกบาร์ B&B Home และ BANBOO House café แต่มีข้อจำกัดอยู่ที่ว่าห้องสุขานั้นจะต้องมีค่าบริการครั้งละ 5 บาท และกระจุกอยู่บริเวณทางขึ้นตลาดเท่านั้น หากต้องการใช้บริการเมื่ออยู่ด้านบนและในตลาด จะก็ต้องเดินลงมาใช้บริการที่ร้านดังกล่าว ส่วนสัญญาณอินเทอร์เน็ตนั้นจะมีข้อจำกัดสำหรับเครือข่ายของผู้ใช้บริการเอง แต่ทางชุมชนก็มีการจัดสรรสัญญาณ WIFI เพื่อรองรับต่อเรื่องดังกล่าว เพื่อไม่ให้เกิดการสะดุดต่อการติดต่อสื่อสาร สอดรับกับคำสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและผู้นำชุมชนที่ระบุว่า

> *“...ห้องน้ำค่อนข้างที่จะหายากสักนิด คือเราจะต้องคอยถามเพราะไม่มีป้ายบอกว่ามีบริการ ซึ่งหากมีป้ายแจ้งไว้ก็อาจจะทำให้สามารถใช้บริการได้ดีและไวกว่านี้ แต่โดยรวมเมื่อเข้าไปใช้บริการของห้องน้ำแล้วก็ยังถือว่าดีเลยทีเดียว มีความสะอาดสะอ้านดี...”*
>
> *นักท่องเที่ยวคนที่ 7, 8 (สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2565)*
>
> *“...สำหรับสัญญาณอินเทอร์เน็ตนั้นทางชุมชนก็มีการจัดสรรสัญญาณ WIFI ไว้เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากว่าในยุคปัจจุบันนี้การสื่อสารถือเป็นเรื่องใหญ่มาก แม้ว่าสัญญาณโทรศัพท์จะใช้ไม่ได้ในบางจุด แต่ก็ยังสามารถมาใช้อินเทอร์เน็ตที่ทางชุมชนจัดสรรให้ได้ นอกจากนี้การเดินทางขึ้นมานั้นหากไม่อยากจะเดินเท้าก็สามารถใช้บริการรถสองแถวขึ้นมาจากสำนักสงฆ์ได้ ค่าบริการก็ประมาณ 10 บาท และมาต่อที่สามล้ออีกคนละประมาณ 10 บาท ก็ถือว่าเป็นการสนับสนุนอาชีพให้แก่คนในชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย...”*
>
> *ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 (สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2565)*

1.3 ด้านการจัดการร้านค้า พบว่ามีการจัดการร้านค้าอย่างเป็นระเบียบเหมาะสมต่อแหล่งท่องเที่ยว และเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากชุมชนบ้านมอญห้วยน้ำใสได้มีการส่งเสริมให้ผู้ค้าเป็นคนในพื้นที่และสินค้าก็เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยการบริหารจัดการนั้นมาจากผู้นำชุมชนในการจัดการและจัดระเบียบต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด นอกจากนี้พบว่าร้านค้ามีการจัดการขยะในชุมชนโดยผู้ประกอบการร้านค้าต่าง ๆ จะมีป้ายติดว่า “รับฝากขยะ” จากนักท่องเที่ยวที่ได้ซื้ออาหารหรือขนมรับประทาน ร้านค้าจะเก็บรวบรวมขยะไว้ และมีชาวบ้านจิตอาสาที่ขับรถซาเล้งพ่วงข้างมารับขยะไปทิ้งบริเวณขยะชุมชนของหมู่บ้าน เพื่อรอเทศบาลหรือ อบต. มาเก็บขยะต่อไป โดยท้องถิ่นไม่เก็บค่าใช้จ่ายประการใด ซึ่งการจัดการขยะจะถูกถ่ายทอดไปยังนักท่องเที่ยวที่มีการรณรงค์ให้ฝากขยะไว้กับร้านค้าได้ โดยไม่ต้องหาที่ทิ้งเองเพื่อเป็นการลดการกระจายของขยะและง่ายต่อการจัดการขยะที่เกิดขึ้นภายในตลาดของชุมชนบ้านมอญห้วยน้ำใส ซึ่งจะเป็นการลดการทำลายธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติแบบไม่รู้ตัว โดยภาครัฐไม่ได้เข้ามาสนับสนุนงบประมาณใด
ดังคำสัมภาษณ์

> *“...ชุมชนเองนั้นจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เพราะเราไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณใด ๆ จากทางภาครัฐเลย เนื่องจากไม่ได้รับเลือกให้เข้าร่วมโครงการ แต่ผู้นำและแกนนำต่าง ๆ ของเราเองก็ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของชุมชนที่มีวิถีที่มีศักยภาพ จึงได้นำสินค้าอันเป็นเอกลักษณ์ออกมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและชาวบ้าน จากที่เคยขายสินค้าได้จำนวนน้อยก็มากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะทางชุมชนมีการจัดการสินค้าให้เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยว และร้านค้าต่าง ๆ ก็จะมีสินค้าท้องถิ่นสินค้าจากป่าสินค้าที่หากินยากอันเป็นสินค้าของพื้นบ้านจริง ๆ เพื่อนำมาสร้างความแตกต่างให้กับตลาด และไม่มีการจำกัดว่าใครจะต้องขายอะไรซึ่งทุกคน ในชุมชนก็สามารถนำสินค้ามาจำหน่ายได้ตามความเหมาะสมของตนเอง และมีการเก็บค่าบริหารจัดการรายวันเพียงแค่วันละ 30 บาทเพียงเท่านั้น ซึ่งรายได้เหล่านี้ก็นำไปจัดการกับขยะที่เกิดขึ้นในตลาดนั่นเอง...”*
>
> *ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 (สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2565)*
>
> *“...ผมว่าที่นี้มีบริการที่ดีอยู่อย่างคือมีการฝากขยะไว้กับร้านค้า ใช่ค่ะถือว่าชุมชนก็สนับสนุนและสร้างกฎระเบียบขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวที่ไม่ให้ทิ้งขยะ อันจะส่งผลต่อการทำลายธรรมชาติได้ในอนาคต...”*
>
> *นักท่องเที่ยว 1, 2 (สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2565)*

1.4 ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่าภาครัฐไม่ได้เข้ามาสนับสนุนหรือช่วยประชาสัมพันธ์ แต่การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส มีเพจ Facebook ของหมู่บ้านชื่อว่า “บ้านมอญห้วยน้ำใสสวนผึ้ง” ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลเพจดังกล่าว การประชาสัมพันธ์ของหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสจะเน้นจุดขายตัวเอง ประกอบด้วย ทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ เครื่องแต่งกายชาวมอญที่มีเอกลักษณ์ชุดสีแดง การตักบาตรของชาวมอญหรือเรียกว่า “จ๊ดเปอป๊าด” จัดขึ้นทุกวันเสาร์และอาทิตย์ โดยมีการปูเสื่อตามแนวทางเดินหมู่บ้าน เพื่อให้นักท่องเที่ยวนั่งรอตักบาตร เมื่อถึงเวลาใส่บาตรจะมีชาวบ้านหามระฆังและตีส่งสัญญาณนั้นพระสงฆ์จากสำนักสงฆ์ห้วยน้ำใสเจริญธรรม เดินนำแถวเพื่อรับบิณฑบาตจากนักท่องเที่ยว และญาติโยม ซึ่งในขบวนจะมีชาวมอญแบกถาด สิ่งของเทินคนโทน้ำไว้บนหัว และข้าวปลาอาหารที่จะนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์และปิดท้ายขบวนด้วยนางรำของชาวมอญ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวมอญ ทุนธรรมชาติคือตลอดเส้นทางยังคงความเป็นธรรมชาติ และทุนทางสังคม คือ คนในชุมชนที่มีอัธยาศัยยิ้มแย้มแจ่มใส นอกจากนี้พบว่ามีการรีวิวจากนักท่องเที่ยวแล้วความประทับใจจากนักท่องเที่ยวผ่านสื่อ YouTube และสารคดี ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มิได้มาเที่ยวเพียงครั้งเดียว ซึ่งมีการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยเป็นกระบอกประชาสัมพันธ์หลักให้กับหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส

ดังคำสัมภาษณ์

“...พวกเราชื่นชอบที่นี้ค่ะ เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเฉพาะการตักบาตรในยามเช้าที่ต้องรีบตื่นแต่เช้ามารับอากาศที่บริสุทธิ์ ทั้งๆ ที่ตอนอยู่เมืองกรุงไม่มีโอกาสได้ทำกิจกรรมแบบนี้เลย รวมถึงวัฒนธรรมการกิน อย่างอาหารหลายอย่างที่มาจากธรรมชาติ ขนมต่าง ๆ ก็ทำให้กินให้ดูแบบต่อหน้าเลย จึงเป็นการถ่ายทอดวิถีที่งดงามและหลากหลายวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่นี้ก็ดี ผู้คนเป็นมิตร แม้บางถ้อยคำจะสื่อสารกันยากแต่ก็ไม่เป็นอุปสรรค ขนมมีให้ชิมตลอดทาง ร้านกาแฟก็น่านั่ง เหมาะกับการพักผ่อนในธรรมชาติอย่างแท้จริง ส่วนข่าวสารผมจะติดตามผ่านสื่อ YouTube และเพจ Facebook ของหมู่บ้านชื่อว่า “บ้านมอญห้วยน้ำใสสวนผึ้ง” ครับ...”

นักท่องเที่ยวคนที่1, 3, 4 (สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2565)

“...พวกผมมาที่นี้เป็นครั้งที่ 3 แล้ว และครั้งนี้ก็ชวนเพื่อน ๆ มาเที่ยวด้วยกันอีก เนื่องจากชื่นชอบผู้คนที่นี้ ที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ไม่มีความเขินอาย แล้วยังสื่อสารกับเราอย่างเป็นมิตรด้วย ผู้นำชุมชน พ่อค้า แม่ขายก็น่ารัก เป็นมิตร บางร้านที่เราเข้าไปดูเฉย ๆ เขาก็พยายามอธิบายด้วยความเต็มใจ ไม่มีการบังคับให้ซื้อสินค้าและบริการแต่อย่างใด ของให้ชิมก็มีตลอด จนเราเองในฐานะนักท่องเที่ยว

รู้สึกเกรงใจเป็นอย่างมาก เด็ก ๆ ก็น่ารัก ไม่มีการมาเดินขอเงินเหมือนกับในพื้นที่อื่น ๆ รู้สึกมาเที่ยวที่นี้แล้วสบายใจ เป็นกันเอง มีมิตรเพิ่มมากขึ้น…”

นักท่องเที่ยวคนที่ 5, 6 (สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2565)

2. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านห้วยน้ำใสหลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 จุดแข็ง (S Strengths) ของการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสพบว่า ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ชุมชนยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน มีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเน้นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายในสู่คนภายนอก และมีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น คือ น้ำตก เทือกเขา เป็นธรรมชาติสมาชิกชุมชนมีความสามัคคี

“…เป็นความโชคดีของชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางอากาศ น้ำ ธรรมชาติและผู้คน จึงหล่อหลอมให้ชุมชนบ้านมอญห้วยน้ำใสมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัว แต่สามารถสร้างความหลากหลายทางด้านกิจกรรมและการท่องเที่ยวไว้เยอะมาก ๆ เนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนใหญ่ มีที่เที่ยวเยอะมาก อีกทั้งยังมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อรองรับการผ่อนคลายได้เป็นอย่างดี น้ำตก เทือกเขา อาหารก็หลากหลาย มีวัดหลายที่ให้ไปสักการบูชา พร้อมทั้งกิจกรรมการแสดงของเด็ก ๆ ที่ทางชุมชนจัดเตรียมไว้ให้ก็เป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เพราะความน่ารัก ใสซื่อของผู้คนและเด็ก ๆ จึงทำให้ชุมชนบ้านมอญห้วยน้ำใสได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามาอย่างต่อเนื่อง สินค้าต่าง ๆ นั้นก็มาจากป่าในชุมชน และเด็ก ๆ ที่มาแสดงหรือผู้คนที่มาค้าขายก็มีความภูมิใจในความเป็นมอญของตนเอง…”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3(สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2565)

2.2 จุดอ่อน (W -Weaknesses) ของการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านห้วยน้ำใสอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยภายในที่เป็นจุดด้อยและข้อเสียเปรียบที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากบุคลากรด้านมัคคุเทศก์ยังมีน้อยไม่เพียงพอสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว กิจกรรมและการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย ขาดการพัฒนาการท่องเที่ยวใหม่การคมนาคมไม่สะดวก แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกลขาดการประชาสัมพันธ์และการทำ

ตลาดอย่างต่อเนื่อง แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกลขาดการเชื่อมโยงและการประชาสัมพันธ์ และขาดเงินทุนในการสนับสนุนการท่องเที่ยวและเป็นชุมชนเมืองสมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักอยู่นอกชุมชน

2.3 โอกาส (O-Opportunities) ที่ได้รับของการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่ารัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย จึงทำให้มีการรณรงค์ให้ไทยเที่ยวไทยเกิดขึ้นจึงเป็นช่องทางการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงเกษตร ข) นักท่องเที่ยวในปัจจุบันให้ความใส่ใจต่อสุขภาพจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการเลือกการท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงเกษตรที่อาศัยธรรมชาติบำบัด ค) ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนให้มีหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าสินค้าและการเกษตร ง) มีแนวโน้มจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น

2.4 อุปสรรค (T Threats) ของการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่าความสามารถในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวภายนอกยังเป็นรอง เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากภาครัฐ

3. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

จากผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในด้านความคิดเห็นที่มีต่อปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่ามีความต้องการให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจะได้ทำให้ชุมชนได้ประโยชน์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้านความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวและความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลมองว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีจุดเด่นเป็นของตัวเองไม่ซ้ำกัน สามารถดึงเอกลักษณ์แต่ละแห่งออกมาและนำมาใช้ดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกรรมการหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส ผู้ให้บริการประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าและของที่ระลึก ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวผู้รับบริการซึ่งเป็นได้รับประโยชน์จากการจัดการการท่องเที่ยว สามารถสรุปแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้ดังนี้

แนวทางที่ 1 ปัญหาการดำเนินการตามมาตรการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โควิด 19 ส่งผลให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านสังคมเศรษฐกิจ มีการงดให้ประชาชนเดินทางข้ามจังหวัด รวมถึงมาตรการเฝ้าระวังและการคัดกรองอย่างเข้มงวดทำให้หมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ต้องปิดสถานที่ท่องเที่ยวไปประมาณ 2 ปี และได้กลับมาเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าบริการประมาณช่วงเดือนตุลาคม 2564 ที่ผ่านมา แม้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 มีแนวโน้มทิศทางที่ดีขึ้น แต่ก็ควรมีดำเนินการตาม

มาตรการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด–19 อีกครั้ง จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่าหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส พบว่ามีมาตรการการคัดกรองนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการไม่เพียงพอ โดยมีจุดบริการล้างมือและเจลแอลกอฮอลล์ เพียงจำนวน 1 จุดเท่านั้น ดังนั้นเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับพ่อค้าแม่ขาย ตลอดจนประชาชนและนักท่องเที่ยว หมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสควรจัดให้มีจุดคัดกรองบริเวณทางเข้าหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส โดยผู้ที่จะเข้าหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสทุกคนจะต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา เมื่อเข้าจุดคัดกรองควรตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย หากผ่านเกณฑ์จะมีสติ๊กเกอร์ให้ติดที่เสื้อ จากนั้นต้องทำความสะอาดมือด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์ที่เจ้าหน้าที่จัดไว้ให้ นอกจากนี้ควรมีการติดตั้งอ่างล้างมือ และเจลฆ่าเชื้อ ไว้โดยรอบบริเวณ

แนวทางที่ 2 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส

การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส มีเพจ Facebook ของหมู่บ้านชื่อว่า “บ้านมอญห้วยน้ำใสสวนผึ้ง” ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลเพจ โดยมีผู้ใหญ่บ้าน (ผู้ใหญ่แวว) เป็นผู้ดูแลเพจ เนื่องจากไม่มีต้นทุนในการจ้างผู้ดูแลเพจ ซึ่งในบางครั้งผู้ใหญ่แววมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบเยอะทำให้ไม่สามารถเข้ามาบริหารจัดการดูแลในเรื่องเพจFacebook ได้ไม่ครอบคลุม จึงทำให้การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับตลาดห้วยน้ำใสไม่ดีพอ ดังนั้นหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส ควรทำการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อต่าง ๆ ที่เข้าถึงนักท่อเที่ยวให้มากขึ้นด้วยสื่อปัจจุบันที่เข้าถึงประชาชน เช่น Facebook, Instagram, TikTok เป็นต้น และช่องทางเข้าถึงให้มากยิ่งขึ้น ควรจัดทำจุดบริการต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น จุดเช็คอินเพื่อเพิ่มการท่องเที่ยว จุดการบริการ WiFi และจุดแสกน QR Code สำหรับจ่ายเงิน เป็นต้น

แนวทางที่ 3 การสนับสนุนให้เกิดร้านค้าชุมชนเพื่อคนในชุมชนมีรายได้

ชุมชนต้องสนับสนุนให้เกิดร้านค้าชุมชนเพื่อทำให้คนชุมชนมีรายได้ ยกระดับสินค้าให้มีคุณภาพเป็นสินค้าท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ เนื่องจากหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสมีปัจจัยการผลิต ทรัพยากร แรงงาน ที่มีความพร้อมอยู่แล้ว หากนำทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่นำมาปรับเปลี่ยนแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ค้นหาความโดดเด่นในด้านเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มมูลค่า ก็จะมีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนมีอาชีพและรายได้เพิ่มอีกทางหนึ่ง

แนวทางที่ 4 การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทในการร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาในสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงเส้นทางการคมนาคมท่องเที่ยว การปรับปรุงพื้นที่สำหรับจอดรถ ปัญหาที่จอดรถไม่เพียงพอเป็นปัญหาหลักของตลาดห้วยน้ำใส เนื่องจากพื้นที่บริเวณโดยรอบเป็นพื้นที่ป่าและการปลูกบ้านในชุมชนจึงเป็นพื้นที่เล็ก ๆ จึงทำให้พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาใช้บริการ โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์หรือวันหยุดยาว โดยผู้ใหญ่บ้าน (ผู้ใหญ่แวว) ได้ขอ

ความร่วมมือจากผู้ประกอบการที่ได้เข้ามาสร้างรีสอร์ทในบริเวณตลาดห้วยน้ำใสในการใช้พื้นที่บริเวณรีสอร์ทสำหรับจอดรถ และขอใช้พื้นที่ลานจอดรถของสำนักสงฆ์ห้วยน้ำใสเพื่อใช้เป็นที่จอดรถของนักท่องเที่ยว โดยมีบริการรถพ่วงข้างรับส่งนักท่องเที่ยวจากลานจอดรถ เที่ยวละ 10 บาท และการสร้างห้องน้ำเนื่องจากห้องน้ำที่เป็นของตลาดห้วยน้ำใสโดยตรงนั้นไม่มี หากจะเข้าห้องน้ำต้องใช้บริการของผู้ประกอบการที่อยู่บริเวณนั้น เป็นต้น

แนวทางที่ 5 การจัดทำป้ายบอกทางอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ป้ายบอกทางและสัญลักษณ์สื่อความหมายนั้นทางชุมชนหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส พยายามที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นพื้นถิ่นที่จะไม่มีการใช้ป้ายเพื่อบอกทาง เพื่อที่จะให้เกิดความร่วมมือกันในการสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดความไว้เนื้อเชื่อใจและเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันระหว่างการท่องเที่ยว ด้วยความเชื่อที่ว่าการสื่อสารด้วยภาษาพูดมักจะสามารถทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้ดียิ่งกว่าการอ่านป้ายบอกทางต่าง ๆ และนั่นก็คืออุบายที่จะทำให้คนในชุมชนรู้จักการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวด้วย แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในมุมมองของนักท่องเที่ยวนั้นเชื่อว่าการทำป้ายบอกทางเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายนั้นก็เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะหากการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกันหรือเกิดการสื่อสารที่ผิดพลาดก็จะสามารถหาทางออกได้ด้วยตนเองก่อน และหากบางครั้งผู้คนในชุมชนเกิดติดภารกิจ หรือลูกค้าเข้าไปใช้บริการหรือซื้อสินค้ามาก ก็จะไม่ต้องพะวงในการคอยตอบคำถาม

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีประเด็นสำคัญซึ่งสามารถนำมาสรุปและอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ด้านการบริหารจัดการ พบว่าหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส ยังบริหารงานโดยผู้นำชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านและอาศัยความร่วมมือกันในชุมชน มีการตั้งกฎระเบียบภายในชุมชนเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามโดยทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดและช่วยกันทำ มีการประชุมร่วมกันทุกวันที่ 5 ของเดือน ในส่วนของการจัดการร้านค้า พบว่าแม่ค้าที่ขายสินค้าเป็นชาวบ้านภายในชุมชน ซึ่งจะมีการประชุมร้านค้า 2 อาทิตย์ต่อครั้ง โดยจะเน้นเรื่องของความสะอาดกับการขายสินค้าที่มีคุณภาพ มีแบ่งหน้าที่ดูแลภายในตลาดชุมชน และมีการจัดเก็บค่าบริหารจัดการตลาดร้านค้าละ 30 บาทต่อวัน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับจ้างเจ้าหน้าที่โบกรถจำนวน 3 คน และค่าใช้จ่ายถุงขยะสำหรับจัดเก็บขยะ ด้านการจัดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน พบว่าระบบน้ำและระบบไฟฟ้าเพียงพอ เนื่องจากเป็นน้ำประปาและน้ำที่สูบขึ้นมาใช้จากลำห้วยสามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่องและไม่สะดุด สำหรับห้องสุขามีบริการเพียง 3 จุด คิดค่าบริการครั้งละ 5 บาท ด้านการจัดการร้านค้า พบว่ามีการจัดการร้านค้าอย่างเป็นระเบียบเหมาะสมต่อแหล่งท่องเที่ยว และเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจาก

ชุมชนบ้านมอญห้วยน้ำใสได้มีการส่งเสริมให้ผู้ค้าเป็นคนในพื้นที่และสินค้าก็เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยการบริหารจัดการนั้นมาจากผู้นำชุมชนในการจัดการและจัดระเบียบต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด นอกจากนี้พบว่าร้านค้ามีการจัดการขยะในชุมชนโดยผู้ประกอบการร้านค้าต่าง ๆ จะมีป้ายติดว่า “รับฝากขยะ” จากนักท่องเที่ยวที่ได้ซื้ออาหารหรือขนมรับประทาน ร้านค้าจะเก็บรวบรวมขยะไว้ และมีชาวบ้านจิตอาสาที่ขับรถซาเล้งพ่วงข้างมารับขยะไปทิ้งบริเวณขยะชุมชนของหมู่บ้าน และด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่าหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสมีเพจ Facebook ของหมู่บ้านชื่อว่า “บ้านมอญห้วยน้ำใสสวนผึ้ง” ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลเพจดังกล่าว การประชาสัมพันธ์ของหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสจะเน้นจุดขายตัวเอง ประกอบด้วย ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม

การจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุไรดา กาซอ (2561) ที่ทำวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว พื้นที่ตำบลทุ่งหว้า อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล พบว่าชุมชนมีความเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากคนในชุมชนมีทัศนคติที่ดี และมีความต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี และศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่อยู่ในระดับที่นักท่องเที่ยวพอใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กชธมน วงศ์คำ (2562) ที่ทำวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัด มหาสารคาม พบว่าบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ชุมชนมีความพร้อม ความต้องการ และมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และผลจากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม รองลงมาได้แก่ ด้านองค์กรชุนชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้ ตามลำดับ

2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกรรมการหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าและของที่ระลึก นักท่องเที่ยวและชาวบ้าน สามารถสรุปแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้ 5 แนวทาง ประกอบด้วย แนวทางที่ 1 การดำเนินการตามมาตรการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด–19 ควรจัดให้มีจุดคัดกรองบริเวณทางเข้าหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส โดยผู้ที่จะเข้าหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสทุกคนจะต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา เมื่อเข้าจุดคัดกรองควรตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย หากผ่านเกณฑ์จะมีสติ๊กเกอร์ให้ติดที่เสื้อ จากนั้นต้องทำความสะอาดมือด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์ที่เจ้าหน้าที่จัดไว้ให้ นอกจากนี้ควรมีการติดตั้งอ่างล้างมือ และเจลฆ่าเชื้อ ไว้โดยรอบบริเวณ แนวทางที่ 2 การ

ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสผ่านทางสื่อต่าง ๆ ที่เข้าถึงนักท่อเที่ยวให้มากขึ้น ด้วยสื่อปัจจุบันที่เข้าถึงประชาชน เช่น Facebook, Instagram, TikTok เป็นต้น และช่องทางเข้าถึงให้มากยิ่งขึ้น ควรจัดทำจุดบริการต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น จุดเช็คอินเพื่อเพิ่มการท่องเที่ยว จุดการบริการ WiFi และจุดแสกน QR Code สำหรับจ่ายเงิน เป็นต้น

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการที่หลากหลาย จึงมีความเกี่ยวพันกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ทั้ง 5 แนวทาง จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการสนับสนุนและความร่วมมือจากทุกฝ่าย การทำงานร่วมกันอย่างสอดประสานจึงมีความสำคัญยิ่ง สอดคล้องกับ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) ที่อธิบายว่าหน่วยงานสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบ่งเป็น 2 ภาคส่วนหลัก ๆ คือ ภาครัฐและภาคเอกชน โดยหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย ดำเนินการ กำกับ ควบคุม ดูแลและส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในขณะที่ภาคเอกชนเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อน กระตุ้นและส่งเสริมให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป และสอดคล้องกับ จักรีวัชระ กันบุรมย์ และ ชนิดา จิตตรุทธะ (2565) ที่ทำวิจัยเรื่องความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: จังหวัดนครราชสีมา ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) จังหวัดนครราชสีมาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้าร่วมประชุมหารือ เพื่อระดมความคิดและวางแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานเป็นเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ซึ่งมีการประสานงานกับชุมชน 2) ภาครัฐมีการให้ความรู้เกี่ยวกับบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ทั้งในด้านของการอนุรักษ์ทรัพยากร การวางแผนและจัดการคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ดังนั้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะการวางแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันและร่วมกันทำงานเป็นทีมในทุกมิติ มากน้อยแตกต่างกันไป ความร่วมมือได้พัฒนาขึ้นโดยมุ่งไปที่การวางแผนการทำงานให้เกิดประสิทธิผลในการบรรลุเป้าหมายที่เป็นจริง ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา และของกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ห้องน้ำมีบริการเพียง 3 จุด ดังนั้นควรมีการสร้างห้องน้ำสาธารณะเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวเพิ่มเติม และควรมีการจัดการและควบคุมดูแลน้ำสาธารณะในแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการต่าง ๆ ให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ รวมถึงเครื่องใช้ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องน้ำ เพื่อป้องกันโรคติดต่อ และป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น

2. พื้นที่จอดรถประสบปัญหาจากความไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์หรือวันหยุดยาว ดังนั้นควรจัดจุดจอดรถรวมกระจายตัวอยู่รอบนอกพื้นที่หมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส แล้วเชื่อมต่อการสัญจรภายในหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสด้วยรถสาธารณะ (Park and Ride) และสร้างให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีในการจอด เช่น ปูผิวพื้นด้วยวัสดุที่ดี มีการแบ่งช่องจอดอย่างชัดเจน มีร่มเงาบางส่วน และมีการรักษาความปลอดภัย

3. หมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส พยายามที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นพื้นถิ่นที่จะไม่มีการใช้ป้ายเพื่อบอกทาง เพื่อที่จะให้เกิดความร่วมมือกันในการสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยว ด้วยความเชื่อที่ว่าการสื่อสารด้วยภาษาพูดจะสามารถทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้ดียิ่งกว่าการอ่านป้ายบอกทางต่าง ๆ แต่ในมุมมองของนักท่องเที่ยวนั้นเชื่อว่าการทำป้ายบอกทางเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายนั้นก็เป็นเรื่องที่สำคัญ ดังนั้นควร จัดทำป้ายแผนที่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน ป้ายบอกทาง และป้ายประวัติหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใส

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. หน่วยงานภาครัฐควรพัฒนาระบบในการเข้าถึงนโยบายการสนับสนุนของภาครัฐเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว โดยปรับปรุงและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสื่อสารไปยังชุมชนได้อย่างทันท่วงที

2. ควรทำการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการและเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเด็กในหมู่บ้านมอญห้วยน้ำใสในการอนุรักษ์ทรัพยากร และให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว

3. ควรมีการศึกษารูปแบบและแนวทางในการเปิดหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งศึกษา เรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวให้กับคนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

4. ควรมีการศึกษาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวที่เป็นการสร้างความร่วมมือ ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้และขยายผลให้กับองค์กรอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กชธมน วงศ์คำ. (2562). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม.* **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์,** 13(3): 1062-1078.

จักรีวัชระ กันบุรมย์ และ ชนิดา จิตตรุทธะ. (2565). **ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: จังหวัดนครราชสีมา ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์.** สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยรังสิต.

เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.**แผนพัฒนาการท่องเที่ยว** ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2564 – 2565). ค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม2565:https://nesdc.go.th

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี. (2563). **ข้อมูลทั่วไปจังหวัดราชบุรี**. ค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2564, http://ratchaburi.go.th

สุไรดา กาซอ. (2561). **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว พื้นที่ตำบลทุ่งหว้า อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Collier, A. & Harraway, S. (1997). **Principle of Tourism.** Auckland: Longman.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). **Qualitative Data Analysis**: An Expanded Sourcebook. 3rd ed. Los Angeles, CA: SAGE.

Mill, R. & Morrison, A. M. (1992). **The Tourism System and Introductory Text**. New Jersey: Prince-Hall Intentional Inc.